

*Bu eser
Eğitim Bilimleri Enstitüsü Geliştirme Derneği
tarafından bastırılmıştır.*

XII. Eğitim Bilimleri Kongresi

(Cilt-I)

Seferoğlu, S. S. (2004). Öğretmen adaylarının öğretmenliğe yönelik tutumları.
XII. Eğitim Bilimleri Kongresi: Bildiriler (Cilt-I), s. 413-423. Ankara: Gazi
Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Baskı Tarihi: Mart - 2004

ISBN: 507-114-8(Tk.) 507-115-6 (Cilt- I)

ÖĞRETMEN ADAYLARININ ÖĞRETMENLİĞE YÖNELİK TUTUMLARI

Öğr. Gör. Dr. Süleyman Sadi SEFEROĞLU *

GİRİŞ

Öğretmenlik mesleğiyle ilgili çalışmalar yapan birçok araştırmacı, öğretmenlerin mesleğe yönelik tutumlarının onların nasıl bir öğretmen olacağı konusunda anahtar rol oynadığını ileri sürmektedir (Mc Ginnis ve diğerleri, 1998). Tutum, eğitim sözlüğünde (Demirel, 2003) "bireyi belli insanlar, nesnelere ve durumlar karşısında belli davranışlar göstermeye iten öğrenilmiş eğilim" olarak tanımlanmaktadır.

Bu açıdan bakıldığında tutumların, insan davranışlarına yön verme de önemli rol oynadıkları söylenebilir. Bir değer ve inanç sistemine bağlı olarak oluşan tutumların olumlu ya da olumsuz olması mesleki performans açısından oldukça önemlidir.

Öğretmenlerin alan bilgileri ve pedagojik formasyonları yanında öğretmenliğe karşı tutumları da mesleki doyuma ulaşabilmeleri ve etkili öğretmenler olabilmeleri için önemli bir faktördür. Öğretmenlik herkesin yapabileceği bir meslek değildir. İyi ve ayrıca etkili bir öğretmen olabilmek için öğretmenlik coşkusuna sahip olmak önemlidir. Okçabol (2000) bu nedenlerle öğretmen adaylarının gerçekten mesleğe yatkın olup olmadıklarını belirlemek için ölçekler kullanılmasını önermektedir. Bir öğretmenin mesleğe karşı tutumunun öğrencilerin öğrenmeye karşı yaklaşımları, derse karşı tutumları ve başarıları üzerinde önemli etkileri olabilmektedir.

Türkiye'de öğretmenlik mesleği ve bu mesleği yürüten profesyonellerin mesleğin gereklerini yerine getirişleriyle ilgili düzenlemeler Cumhuriyetin kuruluşundan beri üzerinde hep konuşula gelmiştir. Okullarımızda etkili bir

* Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü

öğretimin yapılması nitelikli öğretmenlerin varlığına bağlıdır. Nitelikli öğretmenlerin elde edilmesinde de hem hizmet öncesi ve hem de hizmet içinde verilen eğitimlerin önemli bir rolü vardır. Bu eğitimlerin öğretmenlerin (adayların) mesleğe ilişkin tutumlarını olumlu yönde etkileyecek şekilde düzenlenmeleri mesleğe olumlu katkılar getirecektir.

Bu araştırmanın amacı öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumlarını saptamak ve tutumların öğretmen adaylarının cinsiyet ve ana bilim dalı gibi değişkenlere bağlı olarak farklılık gösterip göstermediğini araştırmaktır. Bu amaçla, Hacettepe Üniversitesi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi ve İlköğretim Bölümlerinin 4. sınıflarında okumakta olan öğretmen adaylarına 5 dereceli Likert tipi öğretmenliğe yönelik tutum ölçeği uygulanmıştır.

PROBLEM

Bu çalışmada öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumları incelenmiştir. Bu amaçla aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Öğretmen adaylarının kendi alan bilgilerinin yeterliliği konusundaki görüşleri nedir?
2. Öğretmen adaylarının kendi öğretmenlik becerilerinin yeterliliği konusundaki görüşleri nedir?
3. Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumları nasıldır?
4. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumlarında cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?
5. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumlarında ana bilim dallarına göre bir farklılık var mıdır?

YÖNTEM

Bu çalışmada veriler SPSS paket programı kullanılarak çözümlenmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde hem betimsel analizler yapılmış hem de ele alınan değişkenlere göre tutumlarda farklılık olup olmadığını belirlemek için parametrik istatistiklerden olan "t testi" ve "tek yönlü varyans analizi" kullanılmıştır. Verilerin analizinde anlamlılık değeri .05 olarak alınmıştır.

ÇALIŞMA GRUBU

Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi Bölümü (BTÖ) ve İlköğretim Bölümünün 4 ana bilim dalı, "Fen Bilgisi Eğitimi (FBÖ), ilköğretim Matematik Eğitimi (İMÖ), Okul Öncesi Öğretmenliği (AKL) ve İlköğretim Sınıf Öğretmenliği (İSÖ)" dördüncü sınıf öğrencileri bu araştırmanın çalışma grubunu oluşturmuştur.

VERİ TOPLAMA ARACI

Araştırmayla ilgili veri toplamak için bir anket kullanılmıştır. Anketin ilk bölümünde kişisel bilgiler ve adayların kendi yeterlilikleriyle ilgili görüşlerini ortaya çıkarmaya yönelik sorular yöneltilmiştir. Anketin ikinci bölümünde ise Erkuş ve diğerleri (2000) tarafından geliştirilen "öğretmenliğe ilişkin tutum ölçeği" kullanılmıştır. "Tamamen uygun, uygun, kararsızım, uygun değil, hiç uygun değil" şeklinde beşli Likert tipinde hazırlanan bu ölçekte 23 madde bulunmaktadır. Ölçeğin güvenirlik katsayısı 0.96'dır.

BULGULAR VE YORUM

Bulgular, araştırmaya katılan adayların büyük çoğunluğunun bayan (bayan % 74, erkek % 26) ve (düz) lise, meslek ve teknik lise ve süper lise mezunu (sırasıyla % 46.4, % 22 ve % 15) olduğunu göstermektedir. Katılımcılar bölümlerine gelmelerindeki temel amacın öğretmen olmak olduğunu (% 58) ve mezun olur olmaz ilk fırsatta öğretmenliğe başvurmayı düşündüklerini (% 95) belirtmektedirler.

	N	%
Kadın	145	74,0
Erkek	51	26,0
Toplam	196	100,0

Tablo 1. Adayların cinsiyete göre dağılımı

<i>Liseler</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Düz Lise	91	46,4
Endüstri Meslek Lisesi/Teknik Lise vb.	43	22,0
Süper Lise	30	15,3
Anadolu Lisesi	17	8,7
Çeşitli diğer	15	7,6
Toplam	196	100,0

Tablo 2. Adayların mezun oldukları lise türüne göre dağılımı

<i>Ana Bilim Dalları</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	35	17,9
Fen Bilgisi Eğitimi	38	19,4
İlköğretim Matematik Eğitimi	40	20,4
Okul Öncesi Öğretmenliği	38	19,4
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği	45	23
Toplam	196	100,0

Tablo 3. Adayların ana bilim dallarına göre dağılımı

1- Öğretmen adaylarının kendi alan bilgilerinin yeterliliği konusundaki görüşleri nedir?

Katılımcılara yöneltilen alan bilgisi konusundaki soruya verilen yanıtların dağılımına bakıldığında (Tablo 4) yalnızca yüzde 33 gibi bir bölümün, sahip oldukları alan bilgisinin öğretmenlik yapmak için yeterli olduğunu düşündüklerini ve yüzde 62'lik bir bölümün de yeterli olsa bile kendilerini geliştirmeleri gerektiğine inandıklarını göstermektedir.

Tablo 4. Adayların alan bilgilerinin yeterliliği konusundaki düşüncelerinin dağılımı

<i>Alan bilgisi yeterlilikleri</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Öğretmenlik yapmak için yeterli olduğunu düşünüyorum	64	32,7
Şu an sahip olduğum becerilerin öğretmenlik için yeterli olabileceğini ancak kendimi geliştirmem gerektiğini düşünüyorum	121	61,7
Öğretmenlik yapmak için yeterli olup olmadığından tam olarak emin değilim	5	2,6

2- Öğretmen adaylarının kendi öğretmenlik becerilerinin yeterliliği konusundaki görüşleri nedir?

Öte yandan adaylara yöneltilen öğretmenlik becerileri konusundaki soruya verilen yanıtların dağılımı (Tablo 5), adayların sadece yüzde 30'unun, sahip oldukları öğretmenlik becerilerinin öğretmenlik yapmak için yeterli olduğunu düşündüğünü ve şu anda sahip oldukları öğretmenlik becerilerinin öğretmenlik için yeterli olabileceğini ancak kendilerini geliştirmeleri gerektiğine (% 64) inandıklarını göstermektedir.

<i>Öğretmenlik becerileri yeterlilikleri</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Öğretmenlik yapmak için yeterli olduğunu düşünüyorum	59	30,1
Şu an sahip olduğum becerilerin öğretmenlik için yeterli olabileceğini ancak kendimi geliştirmem gerektiğini düşünüyorum	125	63,8
Öğretmenlik yapmak için yeterli olup olmadığından tam olarak emin değilim	8	4,1

Tablo 5. Adayların öğretmenlik becerilerinin yeterliliği konusundaki görüşlerinin dağılımı

3- Öğretmen adaylarının öğretmenlik mesleğine karşı tutumları nasıldır?

Öğretmenliğe ilişkin tutumlarla ilgili bulgulara bakıldığında adayların öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutumlar besledikleri anlaşılmaktadır.

Örneğin öğretmenlik bölümünü, mezuniyet sonrasında iş bulma şansı daha yüksek olduğu için değil de manevi doyumunu yüksek olan bir meslek olduğu seçtiklerini belirtmekte bunun yanında ayrıca öğretmenliği çok sevdiğini, bütün zorluklarına rağmen öğretmen olmayı tercih ettiklerini ifade etmektedirler. Olumlu tutumlar ayrıca bu mesleği başka mesleklere tercih etmeyecekleri, tercihlerinde alınan ücretin ve çalışılan yerin belirleyici bir etkisinin olmayacağı şeklindeki ifadelerde açıkça gözlenmektedir.

Araştırmaya katılan adayların öğretmenliğe ilişkin tutum ortalaması Tablo 6'da da görüldüğü gibi 1.78' dir. Verilerin analizinde kullanılan 5li Likert ölçeği 1' den 5' e doğru sıralanmıştır. Burada 1 =Tamamen uygun, 2=Uygun, 3=Kararsızım, 4=Uygun değil ve 5=Hiç uygun değil şeklinde derecelendirilmiştir. Buradan da açıkça anlaşılacağı gibi adayların öğretmenliğe ilişkin tutumları yüksek (uygun) çıkmıştır. Başka bir ifadeyle adaylar öğretmenliğe ilişkin olumlu tutumlara sahip bulunmaktadır.

N	En düşük	En yüksek	x	sd
196	1	4	1,78	54

Tablo 6. Öğretmenliğe ilişkin tutum ortalamaları

<i>Ana Bilim Dalları</i>	N	x	s
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi	35	2,20	,64
Fen Bilgisi Eğitimi	38	1,64	,34
İlköğretim Matematik Eğitimi	40	1,77	,44
Okul Öncesi Öğretmenliği	38	1,60	,48
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği	45	1,73	,56
Toplam	196	1,78	,54

Tablo 7. Öğretmenliğe ilişkin tutum ortalamalarının ana bilim dallarına göre dağılımı

4- Öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumlarında cinsiyete göre bir farklılık var mıdır?

Cinsiyet açısından adayları ölçekten elde ettikleri puanlar arasında anlamlı farkın olup olmadığını anlamak için yapılan t testi sonuçları Tablo

8'de sunulmuştur. Tablodan da görüldüğü gibi cinsiyetler arasında öğretmenliğe karşı tutumlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur. Ortalamalara bakıldığında bayanların öğretmenliğe karşı tutumlarıyla erkeklerinki arasındaki farkın bayanların lehine olduğu görülmektedir. Bayanların ortalamasının (1. 71) düşük çıkmasının onların öğretmenlik mesleğine karşı daha olumlu baktığını göstermekte ve bu da toplumda bayanların genelinin öğretmenlik mesleğine bakışıyla örtüşmektedir.

Değişken	n	x	s	t	p
Kadın	145	1,71	,52	-2,972	,003
Erkek	51	1,97	,55		

Tablo 8. Cinsiyete bağlı olarak öğretmenliğe karşı tutum ile ilgili "t testi" sonuçları

5- Öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumlarında ana bilim dallarına göre bir farklılık var mıdır?

Ana bilim dalları açısından adayların ölçekten elde ettikleri puanlar arasında anlamlı farkın olup olmadığını anlamak için yapılan tek yönlü varyans analizi sonuçları Tablo 9'da sunulmuştur. Tablodan da görüldüğü gibi öğretmen adaylarının öğretmenliğe karşı tutumlarında ana bilim dalına göre bir farklılık gözlenmektedir.

Kaynak	kareler toplamı	sd	kareler ortalaması	F	p
Gruplar arası	8,152	4	2,038	8,112	,000
Grup İçi	47,987	191	,251		

Tablo 9. Ana bilim dalına bağlı olarak öğretmenliğe karşı tutum ile ilgili olarak tek yönlü varyans analizi sonuçları

Buradaki farkın hangi gruptan kaynaklandığını ortaya çıkarmak üzere Tuckey testi yapılmıştır. Bu testin sonuçları Tablo 10' da özetlenmiştir.

<i>Ana Bilim Dalları</i>	BTÖ	FBÖ	İMÖ	OKL	İSÖ
Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi (BTÖ)	-	,000	,003	,000	,000
Fen Bilgisi Eğitimi (FBÖ)	-	-	,732	,998	,904
İlköğretim Matematik Eğitimi (İMÖ)	-	-	-	,539	,995
Okul Öncesi Öğretmenliği (OKL)	-	-	-	-	,756
İlköğretim Sınıf Öğretmenliği (İSÖ)	-	-	-	-	-

Tablo 10. Öğretmen adaylarının öğretmenliğe ilişkin tutumları arasındaki farkın yönünü ortaya çıkarmaya yönelik Tuckey testi sonuçları (p değerleri)

Tablo 10' da görüldüğü gibi Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi bölümü öğrencilerinin (öğretmen adayları) öğretmenliğe ilişkin tutumlarıyla diğer ana bilim dallarındaki adaylar arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Tablo 7' deki tutum ortalamalarına bakıldığında BTÖ öğrencilerinin öğretmenliğe ilişkin tutum ortalamalarının (2.20) diğer ana bilim dallarındakine göre hayli yüksek olduğu görülmektedir. Bu durumun nedenlerinden birisi BTÖ ana bilim dalı mezunlarının özel sektörde rahatlıkla çalışabilme olanağı bulması olabilir. Bilişim teknolojilerinin ülkemizde son yıllarda hızla yaygınlaşmaya başladığı düşünülürse bu konuda eğitim almış olan bu adayların öğretmenlik mesleğinin kendileri açısından pek çekici olmadığını düşünmeleri sözkonusu olabilir. Ayrıca BTÖ öğrencilerinin çok büyük çoğunluğunun mesleki-teknik liselerden geldiği düşünülürse bu öğrenciler kendilerini daha çok birer teknisyen olarak görüyor olabilirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Öğretmen adaylarının alan bilgisi ve öğretmenlik becerilerine sahiplik dereceleri açısından çok güçlü bir konumda olmadıkları gözlenmektedir. Bu bulguyu iki türlü yorumlamak olasıdır. Birincisi bilginin herhangi bir sınırının olmadığıdır. Yani bireyler bilgiyi edindikçe daha fazla öğrenme ihtiyacı duymakta ve öğrenmeleri gereken daha çok şeyin olduğunun bilincine varmaktadırlar. Özellikle araştırmanın yapıldığı dönem okullara öğretmenlik uygulaması için giden bu araştırmaya katılan öğretmen adayları için de böyle bir durumun varlığı söz konusu olabilir.

Bu bulgunun bir başka yorumu da en iyi ve etkili öğrenmelerin hizmet

içinde gerçekleşeceği gerçeğidir. Başka bir ifadeyle adaylar aslında bir gerçeği vurguluyor olabilirler. Araştırmaların da sıklıkla vurguladıkları gibi öğretmenlik mesleği için gerekli becerilerin birçoğu yalnızca meslek içinde kazanılabilmektedir. Eğer adaylar gerekli becerilere sahip olduklarını ifade etmiş olsalardı gerçeği yansıtmamış olacaktı. Bu adayları öğrenciliklerinin son döneminde yaptıkları uygulamada (staj) durumun farkına varmış olmaları yanıtlarında belirleyici olmuş olabilir.

Öğretmenliğe ilişkin tutumlarla ilgili bulgulara bakıldığında adayların öğretmenlik mesleğine yönelik olumlu tutumlara sahip oldukları anlaşılmaktadır. Bilgisayar kullanımı konusunda yapılan araştırmalar, öğretmenlere verilen eğitimlerin onların bilgisayar kullanmaları ve öğretim davranışları üzerinde olumlu etkileri olduğunu ortaya çıkarmıştır (Bam, Kinzer ve Rieth, 1991).

Benzer eğitimler mesleğe karşı tutumları etkilemeye yönelik olarak düzenlenebilir. çünkü meslekleri ve alanlarıyla ilgili olarak olumlu tutumlar besleyen bireyler sınıflarında etkili öğrenmenin gerçekleşmesine de olumlu katkılarda bulunurlar. çünkü mesleğine karşı olumlu duygular besleyen bireyler başarılı olmak için daha fazla çaba gösterecek, daha çok zaman ayıracak ve öğrenmeye yani kendisini geliştirmeye daha açık olacaktır.

Tutumlarla ilgili olarak karşımıza çıkan başka bir kavram özellikle son yıllarda araştırmalarda geniş yer bulan öz-yeterlik kavramıdır. Öz-yeterlik, "bireyin belli bir performans göstermek için gerekli etkinlikleri düzenleyip başarılı bir biçimde gerçekleştirme kapasitesi hakkında kendine ilişkin yargısı" şeklinde tanımlanmaktadır (Bandura, 1997; Cassidy & Eachus, 1995). Bandura, güçlü bir öz-yeterliğin bireylerin başarılı olmalarını ve mutluluklarını olumlu yönde etkilediğini ileri sürmektedir. Bandura'ya göre öz-yeterliğin güçlü olan bireyler yani kendi yetenekleriyle ilgili özgüveni olan bireyler zor bir görevle karşı karşıya kaldıklarında bu durumdan kaçmak yerine duruma, üstesinden gelmesi gereken bir iş olarak yaklaşmaktadırlar. Bandura ayrıca kişilerin beceri, yetenek ve bilgilerinin yanında, inançlarının da başarılarını ve davranışlarını belirlemede önemli bir etken olduğunu ileri sürmektedir. Öz-yeterlik ile tutum arasındaki ilişkiyi ortaya çıkarmaya yöne-

lik yapılan araştırmaların birisinde "fen öğretimi özyeterlik inancı ile fen öğretimine yönelik tutum arasında bir ilişki olduğu saptanmış; fen dersini etkili bir şekilde öğreteceğine inanan öğretmen adaylarının fen öğretimine yönelik olumlu bir tutum geliştirdiği" sonucuna varılmıştır (Özkan, Tekkaya, & Çakıroğlu, 2003). Bu açıdan bakıldığında, adayların öğretmenlik mesleğine ilişkin olumlu tutumlara sahip olmalarının sağlanması için alan bilgileri ve öğretmenlik becerileri konularında iyi bir şekilde donatılmalarının gerektiği söylenebilir.

Temel amacı okullara bilgisayar öğretmeni yetiştirmek olan "Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri Eğitimi" bölümü mezunlarının öğretmenlik mesleğine ilişkin tutumlarının diğer gruplara göre farklı olması düşündürücüdür. Bu bölüm mezunlarının öğretmenlik mesleğine bakışlarını değiştirmek için gerekli önlemlerin neler olabileceği konusunda ayrıntılı araştırmalar yapılmalıdır. Bu önlemler ders programlarının değiştirilmesi veya öğrencilerin mezun oldukları lise türünün baskın bir şekilde mesleki ve teknik okullar olmasının önüne geçilerek bu konuda bir diğer lise mezunlarına da kontenjan ayrılarak bir dengenin sağlanması yoluna gidilebilir.

KAYNAKÇA

Bahr, c., Kinzer, C. K., & Rieth, H. (1991). An Analysis of the effects of teacher training and student grouping on reading comprehension skills among mildly handicapped high school students using CAL Journal of Special Education Technology, 9 (3) 136-154.

Bandura, A. (1997). Self-efficacy: The exercise of control. New York: Freeman.

Cassidy, S., Eachus, P. (1995). Developing the computer self-efficacy (CSE) scale: Investigating the relationship between CSE, gender and experience with computers. <Web adresi: <http://www.chssc.salford.ac.uk/healthSci/selfeft/selfeffhtm>> (Nisan 2003).

Demirel, Ö. (2003). Eğitim sözlüğü. Ankara: Pegem A Yayıncılık.

Erkuş, A., Sanlı, N., Bağlı, M. T., & Güven, K. (2000). Öğretmenliğe ilişkin tutum ölçeği geliştirilmesi. Eğitim ve Bilim, 25 (116), ss. 27-33.

McGinnis, J. R., Kramer, S., Roth-McDuffie, A., & Watanabe, T. (1998). Charting The Attitude And Belief: Jouneys of Teacher Candidates In A Reform-Based Mathematics And Science Teacher Preparation Program. A paper presented at

the annual meeting of the American Educational Research Association, San Diego, California, April 13-17, 1998. <Web: <http://www.towson.edu/esme/metp/Research/AERA98.html>> (Temmuz 2003).

Okçabol, R. (2000). Öğretmen de aranan nitelikler ve yeni YÖK modeli. II. Ulusal öğretmen yetiştirme sempozyumu: Bildiriler. (419-425). Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

Özkan, Ö., Tekkaya, C, & Çakıroğlu I. (2003). Fen bilgisi aday öğretmenlerin fen kavramlarını anlama düzeyleri, fen öğretimine yönelik tutum ve özyeterlik inançları. <Web adresi: http://www.fedu.metu.edu.tr/ufbmek-5/b_kitabi/PDF/Ogretmen_Yetistirme/Bildiri/t300.pdf> (Temmuz 2003).